Budai László

Eszterházy Károly Főiskola, BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Általános- és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék

Idegennyelv-tudás vagy idegennyelv-sejtés?

Amivel az eredményesebb nyelvtudáshoz vezető utat le lehet rövidíteni, az a tudatosítás és a támaszkodás az anyanyelvre. Ez a két, időt, energiát és pénzt is megtakarító lehetőség közös tőről fakad: a tudatosítás feltételezi az anyanyelven szerzett nyelvi ismereteket, az anyanyelvbe való belelátás képességét; az anyanyelvre való támaszkodás pedig eleve tudatosságot tételez fel.

A tudatosításhoz a feltételektől függően mindenféle fogás vagy megvilágítás, levezetés vagy magyarázat hozzátartozhat, ami egyértelművé teszi a nyelvi jelenségek szóbeli és/vagy írásbeli alakját, összetevő elemeit, összeszerkesztésük 'szabályait', az összetevőiből eredeztethető vagy az azoktól eltérő alapjelentését és azokat a nyelvi és nyelven kívüli tényezőket, amelyek használatukat megengedik, illetve kizárják. E tudatosítás során következetesen figyelembe kell venni az anyanyelvet akár implicite, akár explicite, mert az idegennyelv-tanulás szinte minden mozzanatában megállapíthatjuk, hogy közvetlenül vagy közvetve támaszkodni lehet az anyanyelvre. Ezt jelenti az is, ha az anyanyelv negatív hatásait kívánjuk elkerülni. Az objektív és a szubjektív feltételekhez igazított tudatosítás és az anyanyelvre való támaszkodás nem sérti semmilyen modern nyelvpedagógiai felfogás lényegét.

Félreértelmezett modern nyelvpedagógiai nézetek

A kommunikatív nyelvtanítási irány kommunikatív kompetencia fogalmának – akárhány tényezős legyen is – szerves része a nyelvi kompetencia, mind a két komponensével: a pontossággal és a folyamatossággal együtt. Iskolai körülmények között a pontosság tudatos tevékenységet igényel mind a tanár, mind a tanuló részéről. Ez a tudatosság pedig az anyanyelven megszerzett ismeretekre épül. Még inkább az anyanyelvvel, nem pedig egy idegen nyelvvel együtt sajátítjuk el a szociolingvisztikai, a beszéd- és szövegalkotói kompetenciát, aminek a túlzottan hangsúlyos jelentősége – az új érettségin is! – elvonja a figyelmet a ténylegesen kimunkálandó nyelvi kompetenciáról.

A *Krashen* (1981, 1985) által igényelt szükséges mennyiségű és megfelelő minőségű 'comprehensible input' és a monitor közvetlenül bizonyára antagonisztikus ellentétben van egymással, de nem tartom valószínűnek, hogy bármi is ártana a nyelvelsajátításnak, ami idejében érthetővé (comprehensible) teszi az inputot. Az érthetőség jótékonyan befolyásolja az érzelmi szűrő működését is. Az is igaz, hogy a monitor működtetéséhez időre van szükség. Olvasni vagy írni viszont csak akkor szoktunk, ha van időnk. Olvasáskor vagy íráskor van időnk bekapcsolni a monitort. Az már nem Krashen bűne, ha ez a monitor csak csikorog és nyekereg.

A humanisztikus módszerek a nyelvoktatás felborult egyensúlyát kívánják helyreállítani: az értelem túlsúlyos serpenyője mellett az érzelem serpenyőjét is igyekeznek kellő súlyúvá tenni. Az egész személyiség ugyanis nemcsak homo sapiens, hanem homo ludens is. Manapság azonban úgy tűnik, mintha egyesek túl keveset adnának az értelem-

re, és nem játékosan végzik, hanem öncélú, időt pazarló játékká silányítják a nyelvtanulás és a nyelvtanítás munkáját.

Az óhajként elképzelt autonóm tanulót – aki képes egyrészt az önvezérlésre, másrészt pedig a kooperációra, aki felelősséget tud vállalni önmagáért és másokért – nagyfokú tudatosságnak és az anyanyelve iránti érzékenységnek kell jellemeznie.

Látszólag a tudatosítás, de főként az anyanyelvre való támaszkodás ellen szólnak az angolszász eredetű taneszközök. Minthogy az általuk választott célpopuláció az egész világ, nem támaszkodhatnak egy bizonyos anyanyelvre. Az is igaz, hogy elméleti műveikben sem sokat törődnek az angolszász nyelvpedagógia szakemberei a tanuló anyanyelvével, ami ugyancsak globális törekvéseikkel lehet kapcsolatos. A tudatosítást és/vagy az anyanyelv használatát tiltó tanokkal azonban még angolszász művekben sem találkoztam.

A nyelvtudás mérésének és értékelésének visszaható következményei

Egyrészt az anyanyelv mellőzésének az indokolatlan szándéka, másrészt az egységességre, a pontozhatóságra, az objektivitásra való érthető törekvés akaratlanul is a pontos nyelvtudás ellen hat, és azt az érzést erősíti mind a tanárban, mind a tanulóban, hogy sejtésekre is sikeresen lehet építeni. Ilyen mérés és értékelés az új közép- és emelt szintű idegen nyelvi érettségi is, amellyel ugyan könnyen meg lehetne barátkozni, de vigyázni kell az érettségit megelőző évek tanulási és tanítási szokásaira gyakorolt negatív visszahatására. Máris ellepték a piacot azok a kiadványok, amelyekből el lehet sajátítani a nyelvi érettségi vizsgák mechanizmusát, amire persze szükség van egy bizonyos fokig, de azzal, hogy rejtvényfejtések sorozatának tekintjük a nyelvtanulást, és csak bizonyos méréseknek igyekszünk megfelelni, egyre távolabb kerülünk attól a munkafolyamattól, amely a most bevezetett érettségi sikerét is biztosíthatja. Vészmadárként a következő visszásságokra gondolok.

Elméleti műveikben sem sokat törődnek az angolszász nyelvpedagógia szakemberei a tanuló anyanyelvével, ami ugyancsak globális törekvéseikkel lehet kapcsolatos. A tudatosítást és/vagy az anyanyelv használatát tiltó tanokkal azonban még angolszász művekben sem találkoztam.

Mind a közép-, mind az emelt szintű érettségi javítási-értékelési útmutatójában értékelési szempont, hogy „megfelelő hosszúságú szöveget hozott-e létre” a vizsgázó, illetve „a szöveg hossza eléri-e a megadott szószámot”.

Ennek értelmében a következő csillagos megoldások többet érnek, mint a kevesebb szóból álló csillag nélküli változataik: *last week* helyett **in/on the last week*; *every year* helyett **in every year*; *if it had been stolen* helyett **if it would have been stolen*; *as soon as I have finished my work* helyett **as soon as I will have finished my work* / **as soon as I will be finished with my work*?

De nem törvényszerű, hogy hibás legyen a több szóból álló kifejezése ugyanannak a tartalomnak, mégis a rövidebb, a kevesebb szóból álló, életszerűbb megoldást érdemesebb választani. Például csak a zárójelen kívüli részeket a következő társalgásból:

A: *‘Don’t you disapprove of capitalism?’*

B: *‘No, I don’t (disapprove of capitalism). Why should I (disapprove of capitalism)? Do you (disapprove of capitalism)?’*

A: *‘Of course I don’t (disapprove of capitalism).’ ‘Well then, why should I (disapprove of capitalism)?’*

Tizenöt szóval kevesebb a jobbik, a természetesebben hangzó változat.

Középszinten az íráskészséget mérő **A** feladat értékelési szempontjai között szerepel az ‘érthetőség’: „Ezen a szemponton belül azt értékeljük, hogy a vizsgázó által létreho-

zott szöveg érthető-e az olvasó számára, az esetlegesen előforduló nyelvi (mondattani, alaktani, helyesírási) hibák a megértést nem akadályozzák-e."

Ugyancsak középszinten a B feladattal kapcsolatban a 'nyelvhelyesség, helyesírás' mint értékelési szempont alatt találunk hasonló mondatot: „Ezen a szemponton belül azt értékeljük, hogy a vizsgázó által létrehozott szöveg megfelel-e a mondattan, az alaktan és a helyesírás normáinak; hogy az esetlegesen előforduló nyelvi (mondattani, alaktani, helyesírási) hibák mennyiben akadályozzák az olvasót abban, hogy a szöveget első olvasásra teljes egészében megértse."

Engem például semmi sem akadályoz abban, hogy első olvasásra pontosan értsem, hogy mit akartak mondani azok a vizsgázók, akik 2005-ben a következőkben idézett hibás mondatokat produkálták. (Egyéb hiba is lehet a mondatokban a megjelölteken kívül.)

Az érettségi követelmények nagyvonalúságán a következő kitétel sem segít:

„Az értékelésnél figyeljünk arra, hogy ha az alábbi nyelvhelyességi hibák rendszeresen előfordulnak a dolgozatban, és/vagy nehezítik a szöveg megértését, akkor ezért pontot kell levonnunk."

– Az ezen a szinten elvárható igeidők alakjában vagy használatában elkövetett hibák: **So you are never be bored in cities. *My parents help us some money, but it don't enough. *He wasn't ought to left him alone. *He must had been at home. *We could went to a holiday in Greece.*

– A létige elhagyása azokban a mondatokban, amelyek magyarul igétlen mondatok: **Most of them Δ unnecessary or bad-quality. *However, nowdays, the country Δ also polluted.*

– A kérdő és tagadó mondatokban elkövetett hibák (szórend, kettős tagadás stb.): **I don't know what should I do with these awful rubbish. *The scientists had found out, how did the universe rise.*

– A mondaton belüli egyeztetés hibái (szám, személy): **The cities offers these opportunities. *The forests is the natural habitat for the animals. *Altought he was tired he have gone to work but he didn't stay there a long time."*

Ezek a hibák nem okvetlenül ismétlődnek ugyanabban a fogalmazásban; és nem is nehezítik a szöveg megértését! Tehát nem vonhatók le pontok miattuk? Az érettségi követelményei nem veszik figyelembe, hogy egy nyelvben gyakori a redundancia, és néhány tőszóból is megértjük egymást, ha ismerős, ha nagyon mindennapi a téma.

Ilyen hibák után nem sok értelme van a mind a két szinten előforduló „szövegalkotás"-sal kapcsolatos értékelési szempontnak: „megfelelő-e a gondolati tagolás, azaz van-e bevezetés és befejezés, használ-e bekezdéseket". Egyébként a gondolati tagolás képességét nem az idegen nyelvvel szerzi meg a tanuló. Ha ezt a képességét mérjük és értékeljük, kompetenciánk határain kívülre kerülünk.

Az „érthetőség" szempontjából a következő mondatok sem igazán kifogásolhatók. Én ezeket az „angol" mondatokat is pontosan értem. Ettől függetlenül aligha fogadjuk őket tapssal. Különösen nem, ha tudjuk, hogy olyan egyetemi hallgatóktól származnak, akik már rendelkeznek valamilyen nyelvvizsga-bizonyítvánnyal, és öttől tizennégy évi angol tanulást tudhatnak maguk mögött: **What do you were doing while it was raining? *Have you ever tried to written with this pen? *It said to be she got a lots of presents. *He said that he was see ours to dance. *How many years old when you have started to play piano? *How many times do you have to travelled to Budapest in this month? *He isn't likely to been operated. *He is said to was born in 1966. *With who could I the car have repaired? *With whom could have I get repaired my car? *Who could I made my car repaired with? *I heard you to have given up smoking. *I don't know what would have happened if Jane didn't can to speak hollandish.*

Téved, aki azt hiszi, hogy egy-egy hibából messzemenő következtetéseket tud levonni egy-egy tanuló nyelvtudásáról. Szinte hihetetlen például, hogy az utolsó összetett

mondat fő- és mellékmondata ugyanattól a hallgatótól származik. Mindenesetre ezek a hibás mondatok jól példázzák, hogyan keveredik a biztos nyelvi tudás a sejtésekkel, és azt is megmutatják, mit értek idegennyelv-sejtésen. Az iménti mondatokban tipikus sejtései az igeneves megoldásoknak: **to written, *to be she got*, **to travelled, *to been operated, *to was born*; az 'accusativus cum infinitivo'-nak: *I heard *you to have given up...*; az összekevert 'nominativus cum infinitivo'-nak és 'accusativus cum infinitivo-nak: **He said that he was see ours to dance*; a műveltető szerkezeteknek: **With who could I the car have repaired? *With whom could have I get repaired my car? *Who could I made my car repaired with?*

Vannak olyan bonyolultabb vagy ritkább nyelvi szerkezetek, amelyek tudatosítás nélkül szinte sohasem sajátíthatók el. Ezekből ugyanis nem tud elegendő inputot kapni a tanuló; tudatosításuk viszont csak néhány percet igényel.

Sok példa tanúsítja, hogy önmaguktól az egyszerű szerkezetek sem mindig „tudatosulnak" a tanulókban:

> A *Szeretnék hivatásos énekes lenni, de azt hiszem, nincs elég jó hangom* mondatban az *elég jó hangom-ra* ilyen megoldások születtek az *a good enough voice* helyett, amelyet senkinek sem sikerült eltalálnia: **good enough voice* (2), **enough voice* (1), **enough good voice* (3), **voice that is good enough* (1), **good voice* (1), **enought fine voice* (1), *a good ? voice* (1), *my voice isn't good enough* (2), *such a good voice* (1).
>
> – A *turisták ezrei* tizenkét tanulónál lett – helyesen – *thousands of tourists.* A többiek találmányai helyesírási hibákkal tarkítva: **thousands of turists* (1), **thousand of turists* (1), **thousends of tourists* (3), **tousands of tourists* (1), **tourists' thousands* (1), **thousand of tourists* (3), **the thousand of the tourists* (1), **tausend of turists* (1), **thousands of tourist* (1), **tousands of people* (1).
>
> – *Amikor vitatkoznak, olyan hangosan beszélnek, hogy a szomszéd lakásban levők minden szót hallanak. [When they are arguing, they speak so loudly that (the) people in the next-door flat can hear every word.]*
>
> A szerkezet hallgatói változatai: *neighbours* (2), *people in the neigbouring flat* (1), *people in the next flat* (1), *people who live in the house next to us* (1), *the people from the neighbouring flat* (1), *the people in the neighbouring flat* (1), *the people in the flat in the neighbourhood* (1), *the people in the neighbour flat* (2), *the people next door* (1), *the others in the next flat* (1), *those living in the neighbour flat* (1).

Ez esetben a megoldások minősítésétől eltekintettem. Inkább azt érdemes megjegyezni, hogy a hallgatók sok évi tanulás után mindenre találnak megoldást, sőt az az ember érzése, hogy legtöbbször meg is vannak győződve megoldásaik helyességéről. Tény, hogy az évek során sokféle résztudás gyökerezik meg a tanulókban, de vagy nem jó helyen használják őket, vagy nem létező nagyobb alakzatokat hoznak létre a szépen csiszolt mozaikdarabokból. Tudatosabb tanulással ezen is sokat lehetne segíteni! Az angolban igen nagy egységeket lehet elraktározni a memóriában, ha megfigyeljük és tudatosítjuk a nyelv építkező szokásait.

Különösen tanulságos, hogy tanítványaink legkönnyebben a stratégiai kompetenciát sajátítják el, pedig nem valószínű, hogy rendszeres képzést kapnak belőle, mégis idővel az elkerülési technikáknak válnak igazi 'mestereivé'.

Mivel a szociolingvisztikai, a beszéd- és szövegalkotói kompetenciát elsősorban az anyanyelvvel együtt, illetve az anyanyelven történő tanulmányaik során sajátítják el a tanulók, a stratégiai kompetenciában pedig igen erősekké tudnak válni különösebb segítség nélkül is, legfőbb ideje lenne, hogy az idegennyelv-oktatásban csaknem minden időt és energiát a nyelvi kompetenciára fordítsunk. Ez az a kompetencia, amelynek a kimunkálása az idegennyelv-oktatás legfőbb feladata (volt és lesz).

A vélt egynyelvűség káros következményei

A 'következetes' egynyelvűségnek semmiféle bizonyítható előnyei nincsenek, annál több viszont a hátránya, különösen akkor, ha az anyanyelvtől való félelem nyelvtanfóbi-

ával társul. E fóbia következménye a szilárd alapokon nyugvó nyelvtudás hiánya, a nyelvsejtés. Az igaz, hogy a sejtésnek különböző fokozatai léteznek: vannak, akik érzékenyebbek az idegen nyelvi struktúrákra, és csak az input hatására is el tudják sajátítani a kevésbé bonyolult szerkezeteket, míg mások az egyszerűbb nyelvi jelenségek tudatosítására is rászorulnának. Furcsa jellemzője a tanárembernek, hogy mesélni általában a gyengébb tanulókról szokott – elképedve, de munkatempóját, munkastílusát a legjobbakhoz igazítja; tanítványainak többségét korholja, ha önmaguktól nem jutnak el a legjobbak szintjére.

Az egynyelvűség mögötti kétnyelvűség

A 'vélt' jelző arra utalt, hogy a valóságban mindig jelen van az anyanyelv. Kellő tudatossággal és tudatosítással a magunk javára fordíthatjuk a háttérben erősen ható anyanyelvet, de zavaró hatása felerősödhet tudatos beavatkozás nélkül.

Az egynyelvűségre törekvő idegennyelv-oktatásban tanári irányítás nélkül a nyelvtani és a lexikai egységek által közvetített jelentések feltárását a tanulók rejtvényfejtésként élik meg. Ha valamiféle fokozatosság van az új anyag tálalásában – ami annál kevésbé lehetséges, minél autentikusabb a nyelvi nyersanyag –, akkor egy-egy új grammatikai vagy lexikai jelenség egyismeretlenes egyenlet, amelynek a megoldását a x körüli ismert elemek segítik.

Az ismeretlen és az ismert a jelentések feltárásában

Az egyismeretlenes egyenletben az ismeretlen az x, amelynek a konkrét értéke – a megfelelő műveletek elvégzése után – mindenkinél azonos. A kérdésünk az, hogy a minden tanuló számára azonosnak vélt ismeretlen nyelvi jelenség értelmezésében a különböző tanulók az ismeretlen elemet megvilágosító ismerős elemekre támaszkodva azonos vagy legalábbis hasonló eredményre jutnak-e. De mi is az, amit ismertnek tételezünk fel?

Brown és *Yule* (1983) a nyelv két fő funkciójáról beszél: tranzakciós és interakciós funkcióról. A tranzakció az üzenet tartalmára, az interakció pedig a beszédpartnerre irányul. Szerintük – és szerintem is – a nyelv interakciós funkciójának java részét a tanuló az anyanyelvével együtt sajátítja el, és az így elsajátított interakciós képességeit az idegen nyelvű kommunikáció során is tudja alkalmazni. Úgy vélik azonban, hogy a tranzakciós funkció esetében más a helyzet. A megértésben Brown és Yule fontos szerepet tulajdonít a világ dolgaival kapcsolatos elvárásainknak, amelyek két elvre épülnek: az analógia elvére (principle of analogy) és a minimális változás elvére (principle of minimal change). (*Brown és Yule*, 1983, 61.) Az analógia elve arra tanít bennünket, hogy a dolgok, az események olyanok, és olyanok is lesznek, mint amilyenek eddig is voltak. Ez ad lehetőséget arra, hogy takarékoskodjunk a nyelvvel (*Grice*, 1975, a mennyiség maximája), hiszen a partnernek is hasonló ismeretei lehetnek a világról. A minimális változás elve alapján pedig feltételezzük, hogy a világ csak minimálisan tér majd el attól, amilyen eddig volt. Ha ez így van, akkor az anyanyelvvel ugyancsak szorosan összefonódó, a világgal kapcsolatos elvárásainkat nem érvényesíthetjük az idegennyelv-tanulás során? A tranzakciós funkció nyelvspecifikus? Az valószínű, hogy az idegen nyelvbe kódolt üzenetek megértéséhez elsősorban az idegen nyelv megfelelő tudására, nemcsak sejtésére van szükség. Az idegen nyelvre támaszkodunk, amikor az ismerős elemek segítségével igyekszünk megfejteni az ismeretlen egység jelentését? Erre még megkapjuk a választ, amelyből fontos következtetést vonhatunk le.

Winograd (1972) szinte nagyobb jelentőséget tulajdonít a nyelven kívüli ismereteknek: a nyelv mint kommunikációs eszköz kibogozhatatlanul behálózza a világról alkotott minden tudásunkat. Amikor egy mondatot látunk vagy hallunk, minden tudásunkat és in-

telligenciánkat igénybe vesszük ahhoz, hogy megértsük. Nem csupán a nyelvtant, a szóismeretet, a szövegösszefüggést, de a témával kapcsolatos valamennyi ismeretünket is mozgósítjuk. Kérdésem, hogy hasonlítanak-e eléggé egymáshoz ezek az ismeretek?

Ross (1981) különbséget tesz az ugyanazon szóhoz tapadó, a világ dolgait tükröző, ténylegesen eltérő és a szövegösszefüggésből származó jelentések között. A tényleges jelentésbeli különbségekre *Weinreich* (1971) példáit idézi: Az *eat* (enni) valóban más és más, szemmel is érzékelhető cselekvéssorra utal, ha tárgya a *soup* (levest), a *bread* (kenyeret), a *peas* (borsót), a *spaghetti* (spagettit), az *apples* (almát) vagy a *peanuts* (földimogyorót). A Ross példái által sugallt különbségek azonban csak akkor válnak tudatossá, ha egy másik nyelvben a felsorolt tárgyak egynél több igéhez kapcsolódnak az *'eat'* jelentésében, ami igen természetes eltérés lehet két nyelv lexikai egységei között. Nem a tárgyak szerint ugyan, hanem az alany szemantikai jegyeinek (+HUMAN vagy –HUMAN) megfelelően például a németben az *eat* vagy *essen,* vagy a *fressen*. (Pejoratíve persze a *fressen* alanya is lehet +HUMAN.) Ez már azt a közismert tényt erősíti, hogy egy-egy nyelv a maga módján tagolja a valóságot, ami befolyásolhatja a világról alkotott elképzeléseinket is.

A minimális változás elvével kapcsolatban az a kérdés merül fel, hogy egy minimális változás vajon mennyire minimális egy-egy konkrét jelentést illetően. A nyelvi és egyéb ismereteink szerves egységét hangsúlyozza az a kognitív nyelvszemlélet, amelyet főként *Langacker*nek (1987) szoktak tulajdonítani. Mindaz, amit a kognitív nyelvészet tanít, nagyon plauzibilis, minden bizonnyal megvan a pszichológiai realitása is. Viszont az is a kognitív nyelvészet álláspontjai közé tartozik, hogy mindenki a maga módján szerzi ismereteit, és képezi le magának a világ dolgait, eseményeit. Langacker (1987, 155.) példája a *The cat is on the mat*, amelynek megszámlálhatatlanul sok képzete lehet attól függően, hogy kinek a tudatában milyen macska milyen póza, milyen szőnyeg milyen térbeli elhelyezkedése és egyéb jellemzői jelennek meg, nem is beszélve arról a tágabb környezetről, amelybe ezt a változatos képet helyezzük. Ha ez így van, akkor az analógia és a minimális változás elve mellett azzal is számolnunk kell, hogy ismereteink egyénenként, idiolektusonként (vö. *Bańczerowki,* 2004, 10.) nagyon is eltérőek, heterogének lehetnek. Vajon milyen eredményekre vezethet az analógia, illetve a minimális változás elvének, valamint az idiolektusonként eltérő ismereteknek az együttes hatása, esetleg konfliktusa a hallott vagy az írott szövegek megértésében?

Mivel a szociolingvisztikai, a beszéd- és szövegalkotói kompetenciát elsősorban az anyanyelvvel együtt, illetve az anyanyelven történő tanulmányaik során sajátítják el a tanulók, a stratégiai kompetenciában pedig igen erősekké tudnak válni különösebb segítség nélkül is, legfőbb ideje lenne, hogy az idegennyelv-oktatásban csaknem minden időt és energiát a nyelvi kompetenciára fordítsunk.

Konkrét példák tanulságai

Munkatársam, *Bíró Anett* kiszemelt egy húszfős első éves közgazdász és menedzser szakos egyetemi hallgatói csoportot, és a csoport minden egyes tagjával megoldatta a lejjebb bemutatásra kerülő három feladatsort. A hallgatók mindegyike rendelkezik már valamilyen nyelvvizsga-bizonyítvánnyal, és öttől tizennégy éves angoltanulást tudhat maga mögött.

A feladatokkal az eddig felvetett kérdésekre kerestünk konkrét válaszokat. (A példák forrása: *Hornby,* 1989, 420–421., 425.) A feladatokat a hallgatók az alább megadott sorrendben kapták meg. Az újabb feladatsor előtt a kolléganő összeszedte az előző feladatok megoldását.

1. feladatsor

Fordítsa le **fejben** az **egész** mondatot, de a fejben megfogalmazott fordításból a kipontozott vonalra **csak a hiányzó angol ige magyar megfelelőjét** írja a sugallt igeidőben és a mondat egészének megfelelő számban és személyben! Egynél több megoldást is adhat, ha lehetséges.

Például: *He has ...ed a poem from Hungarian into English.*

Ezt lehetne írni a vonalra: *(le)fordított.* [Ebből a mondatból: ***(Le)fordított*** *egy verset magyarról angolra.]*

1. *A tyre ...s when you pump air into it.*
2. *Can you ... your visit a few days longer?*
3. *He ...ed his hands to the new employee.*
4. *His face ...ed in a smile of welcome.*
5. *His modest business eventually ...ed into a supermarket empire.*
6. *Jim didn't really have to ... himself in the examination.*
7. *Metals ... when they are heated.*
8. *My garden ...s as far as the river.*
9. *Our foreign trade has ...ed greatly in recent years.*
10. *The bird ...ed its wings in flight.*
11. *The guests ...ed a little when they'd had a glass or two of wine.*
12. *The gymnast ...ed her arms horizontally.*
13. *The horse was fully ...ed by the long ride up the mountain.*
14. *The petals of the flowers ...ed in the sunshine.*
15. *The road ...s for miles and miles.*
16. *They ...ed the Queen a warm welcome.*
17. *Why not try to ... your story into a novel?*
18. *You mentioned the need for extra funding. Would you ... on that?*

2. feladatsor

Fordítsa le **fejben** az **egész** mondatot, de a fejben megfogalmazott fordításból a kipontozott vonalra **csak az aláhúzott angol ige(i rész) magyar megfelelőjét** írja a mondat értelmének megfelelő számban és személyben! Egynél több megoldást is adhat, ha lehetséges.

1. *A tyre extends when you pump air into it.*
2. *Can you expand your visit a few days longer?*
3. *He expanded his hands to the new employee.*
4. *His face extended in a smile of welcome.*
5. *His modest business eventually extended into a supermarket empire.*
6. *Jim didn't really have to expand himself in the examination.*
7. *Metals extend when they are heated.*
8. *My garden expands as far as the river.*
9. *Our foreign trade has extended greatly in recent years.*
10. *The bird expanded its wings in flight.*
11. *The guests extended a little when they'd had a glass or two of wine.*
12. *The gymnast expanded her arms horizontally.*
13. *The horse was fully expanded by the long ride up the mountain.*
14. *The petals of the flowers extended in the sunshine.*
15. *The road expands for miles and miles.*
16. *They expanded the Queen a warm welcome.*
17. *Why not try to extend your story into a novel?*
18. *You mentioned the need for extra funding. Would you extend on that?*

(Az egyes feladatok alól töröltem a kipontozott sorokat a hellyel való takarékoskodás érdekében.)

3. feladatsor

Az igékben a két pont két hiányzó betű helye. A hiányzó két betű vagy a ***pa*** (az *ex**pa**nd* igéből), vagy a ***te*** (az *ex**te**nd* igéből). A mondat értelmének megfelelően válassza ki a mondat jobb oldalán látható betűpárok közül a helyeset, és karikázza be!

1. *A tyre ex..nds when you pump air into it.* (***pa*** ——- ***te***)
2. *Can you ex..nd your visit a few days longer?* (***pa*** ——- ***te***)
3. *He ex..nded his hands to the new employee.* (***pa*** ——- ***te***)
4. *His face ex..nded in a smile of welcome.* (***pa*** ——- ***te***)
5. *His modest business eventually ex..nded into a supermarket empire.* (***pa*** ——- ***te***)
6. *Jim didn't really have to ex..nd himself in the examination.* (***pa*** ——- ***te***)
7. *Metals ex..nd when they are heated.* (***pa*** ——- ***te***)

8. *My garden ex..nds as far as the river.* (***pa*** ——- ***te***)
9. *Our foreign trade has ex..nded greatly in recent years.* (***pa*** ——- ***te***)
10. *The bird ex..nded its wings in flight.* (***pa*** ——- ***te***)
11. *The guests ex..nded a little when they'd had a glass or two of wine.* (***pa*** ——- ***te***)
12. *The gymnast ex..nded her arms horizontally.* (***pa*** ——- ***te***)
13. *The horse was fully ex..nded by the long ride up the mountain.* (***pa*** ——- ***te***)
14. *The petals of the flowers ex..nded in the sunshine.* (***pa*** ——- ***te***)
15. *The road ex..nds for miles and miles.* (***pa*** ——- ***te***)
16. *They ex..nded the Queen a warm welcome.* (***pa*** ——- ***te***)
17. *Why not try to ex..nd your story into a novel?* (***pa*** ——- ***te***)
18. *You mentioned the need for extra funding. Would you ex..nd on that?* (***pa*** ——- ***te***)

Az első feladatsorral kapcsolatban arra voltunk kíváncsiak, hogy a minden hallgató számára közös nyelvi környezet és a valószínűleg eltérő tapasztalatok, ismeretek menynyire hasonló vagy nagyon is különböző eredményekhez vezetnek.

A második feladatsor mondataiba beépítettük a két ismeretlen, de valamennyire motivált (ismereteik között szerepelhet az *expanzió,* az *expander* vagy az *extenzív* gazdálkodás) lexikai egységet (az *expand* és az *extend* igét) egymással következetesen felcserélve, ami a motivációból származó többlet információt nem befolyásolja, de feltűnő lehet, ha a hallgató ténylegesen ismeri az *expand*, illetve *extend* ige egy-két jelentését. Az igecsere azonban senkinek sem tűnt fel! Pontosan tehát egyik hallgató sem ismerte egyik igét sem. Azt szerettük volna tudni, hogy a minimális nyelvi információs többlet mennyit változtat a megoldásokon az előző feladat eredményeihez képest.

A harmadik feladatsor csupán azt ellenőrizte, hogy ténylegesen ismerték-e a hallgatók a két igét, vagy csak általános műveltségükre támaszkodtak a jelentések megértésekor. Az a tény azonban, hogy senki sem vette észre az igecserét, a harmadik feladatsort fölöslegessé tette. A megoldásokban változó szerencsével bizonyára a 'vak tyúk is talál szemet' igazsága érvényesült.

Az eredményeket bemutató táblázatok értelmezése:

– az első oszlopban a hallgatókat egy-egy sorszámmal azonosítottuk. A táblázatokban az azonos sorszám után mindig ugyanannak a hallgatónak a megoldása(i) szerepel(nek);

– a második oszlopban a számok az angoltanulással eltöltött évek számai (5-től 14-ig);

– az oszloppárokban a szaggatott vonal bal oldalán az első, a jobb oldalán pedig a második feladatsor eredményei láthatók;

– a jobb oldali oszlopban a balra mutató nyíl (←) azt jelenti, hogy a hallgató a második feladat megoldásaként az első feladat megoldását is szerepelteti (+ még újabbat is).

A feladatlapokon kért igealakokkal szemben az egyszerűség kedvéért jelen idő egyes szám harmadik személyben közöljük a megoldásokat. A jobb oldalon a félkövérrel szedett megoldások gazdái eltalálták – legalábbis az eredmények tanúsága szerint –, hogy a *pa* vagy a *te* betűpár maradt-e ki az adott mondat igéjéből. Az is kétségessé teszi a 3. feladat eredményeinek a megbízhatóságát, hogy egyesek, bár jól oldották meg a 3. feladatsor adott feladatát, elmulasztották ugyanannak a feladatnak a megoldását a második feladatsorban. Ezekre az esetekre utal a 'Megoldotta!' megjegyzés (= Megoldotta a harmadik feladatsor azonos számú feladatát!)

Nem könnyű mindig eldönteni, hogy vajon mire gondolt a hallgató, elfogadható-e még a megoldása. A megoldás előtti csillag viszont egyértelműen félreértelmezést jelent. Lehet, hogy nem minden csillagtalan és csillagos minősítéssel ért mindenki egyet, de az ilyen véleménykülönbségek nem befolyásolják az adatokból levonható következtetések lényegét.

Az adatok további rendezésének, grafikonoknak, százalékoknak semmi értelme sem lenne, csupán áltudományos ballasztot jelentene. Kíváncsiságunkat kielégítik a táblázatok adatai, és megadják a választ a feltett kérdésekre.

1. táblázat

		1. Kitágul		*2. Meghosszabbít*		*3. Nyújt (Kezet)*	
1.	6	felfújódik	kitágul	nyújt	← + megtold	nyújt	?megnyújt
2.	10	kemény (lesz)	*megkeményedik	*emlékszik	*emlékszik	nyújt	nyújt
3.	?	mozog	***mozog**	?csinál	meghosszabbít	nyújt	nyújt
4.	8	felfújódik	**felfújódik**	meghosszabbít	meghosszabbít	?kitár	**kinyújt**
5.	6	felfújódik	növekszik	meghosszabbít	meghosszabbít	odanyújt	**odanyújt**
6.	11	felfújódik	**felfújódik**	*megejt	**?eltol**		
7.	12	növekszik	Kitágul	meghosszabbít	meghosszabbít	?rátesz	*rávet
8.	7	felfújódik	← + növekszik	meghosszabbít	**meghosszabbít**	nyújt	*rátesz
9.	7	felfújódik	felfújódik	meghosszabbít	meghosszabbít	nyújt	**nyújt**
10.	7	felfújódik megkeményedik	megnő növekszik	meghosszabbít	**meghosszabbít**	odanyújt	**oda-/kinyújt**
11.	6		felfúvódik	meghosszabbít megnyújt	nyújt	nyújt	nyújt
12.	5	felfújódik	**felfújódik**	meghosszabbít	← + **kiterjeszt**	nyújt	**nyújt**
13.	12	felfújódik	**kitágul/megnyúlik**	meghosszabbít	**meghosszabbít**	*segít	(oda)nyújt
14.	5		megnyúlik	nyújt/?csinál	meghosszabbít	nyújt	nyújt
15.	5	felfújódik	Tágul	meghosszabbít	**hosszabbít**	nyújt	**nyújt**
16.	12	*ereszt	***szelel**	?elhalaszt	***bejelent**	?rátesz	**kinyújt**
17.	9	megkeményedik	megkeményedik	meghosszabbít	meghosszabbít	?rátesz	**kitart**
18.	14	felfújódik	← + kibővül	meghosszabbít	meghosszabbít	kitár	**kinyújt**
19.	5	felfújódik	Tágul	hosszabbít	meghosszabbít	odanyújt	nyújt
20.	14	megnövekszik	← + kiszélesedik	?kiszélesít/megnövel	**meghosszabbít**	nyújt	**kinyújt**

Mint már említettem, egyfajta rejtvényfejtés az egynyelvű szemantizáció. Az 1. feladatsor 1. pontja rejtvényként, találós kérdésként így hangzik: ‘Mi történik a gumiabronccsal, ha levegőt fújtatnak bele?’ A tanulónak a gumiabronccsal kapcsolatos eddigi ismereteit kell mozgósítania, ha meg akarja találni a választ. Úgy tűnik, hogy sok a közös vonás a hallgatók tapasztalatai között, bár egyértelmű a bal oldali megoldásokból, hogy különböző aspektusú tapasztalatokat mozgósít a rejtvény [*felfúvódik* mellett van *(meg)keményedik*, *megnövekszik,* sőt csak annyi is, hogy *mozog].* Az *ereszt* mögött speciális negatív tapasztalat húzódhat meg, de a többi megoldás – bár néhányszor inkább csak idiolektusként – megfelel a világ ezen dolgával kapcsolatos elvárásoknak. A jobb oldalon viszont már a plusz nyelvi információ ismeretében nem fogadható el a *megkeményedik* vagy a *mozog.* Az ilyen megoldások vagy csak sejtésként rögzülnek, vagy teljes félreértéshez vezetnek, amennyiben nem kíséri őket a pontosítást biztosító tudatosítás, főként a tanuló anyanyelvén.

A 2. kérdés (‘Mit lehet csinálni a látogatással, hogy két héttel hosszabb legyen?’) sem eredményezett teljesen egyértelmű válaszokat. Igaz ugyan, hogy egy látogatást két héttel *el* lehet *halasztani, tolni* is, de egy-egy konkrét esetben ekkora félreértés már nem kívánatos következményekkel járhat.

A 3. feladat ténylegesen nehéz, mert a nyelvi környezetből nem derül ki egyértelműen, hogy az alany kézfogásra nyújtja a kezét. A szóbeli szemantizációt kiegészítő szemléltetéssel sokat lehet tenni ilyen esetekben az egyértelműség érdekében. *(2. táblázat)*

A 4. feladatot nem nehéz megérteni, de a mondatot annál nehezebb magyarul visszaadni, különösen az angolhoz hasonló nyelvi eszközökkel. Az *a smile of welcome* kifejezést például teljesen át kell alakítani. A mondat magyar megfelelőjében a *smile* főnévből lehet a *face* jelzőjeként funkcionáló melléknév egy határozóragos főnévi szerkezetben, a *welcome* főnév kiszoríthatja a mondat igei állítmányát, és végül ez lehet a magyar mondat: *Mosolygós arccal fogadta.* Ki tudja, hány jobb megoldást lehetne még találni a tanulókkal együtt! Vétkezünk, ha megfosztjuk tanítványainkat attól, hogy érzékeljék két nyelv változatos különbségeit, a jó fordítás nehézségeit; ha nem adunk tanítványainknak lehetőséget arra, hogy egymással vitatkozva és vetélkedve jobbnál jobb megoldásokat találjanak.

Az 5. mondatban aligha várható több információ a teljes megértést elősegítendő. A 6. mondat megoldásai sem megnyugtatóak az egyértelműség szempontjából.

2. táblázat

		4. ?		*5. FEJLŐDIK*		*6. MEGERŐLTETI (Magát)*	
1.	6	?kikerekedik	?kikerekedik		?kinő		
2.	10	(mosolyt) csal	(mosolyra) fordul		*felé fordul	*megmutat	*nyújt
3.	?	?görbül	?kiszélesedik	válik	alakul/tágul	megerőltet	**megfeszít**
4.	8	?kivirul	kivirul	?betör	?betör	megerőltet	**megerőltet**
5.	6	sugárzik	?változik	?költözik	**bővül**	?idegesít	**?felidegesít**
6.	11	látszik	felragyo g				
7.	12		?megjelenik		növekszik/kiteljesedik		megerőltet
8.	7	árulkodik	***jelképez**	?befektet	**kiterjeszt**	megerőltet/?fél	**megerőltet**
9.	7	árulkodik	*jelképez	?befektet	**kiterjed**	?félt	***fél**
10.	7	sugárzik	**?változik**	?költözik	*költözik	?felkészül	***felkészül**
11.	6	(mosoly) ül				megerőltet	**megerőltet**
12.	5	(mosoly) ül	**(mosolyra) *borul**	kiteljesedik	**kiterjed**	megerőltet	**megerőltet**
13.	12	fordul/látszik	(mosolyra) nyílik	?fordul	kiteljesedik/kibővül	?koncentrál	**megerőltet**
14.	5		**?elnyújt/elhúzódik**	*tesz/nyit	*telepít/alapít/terjeszt	?tanul	*elnyújt
15.	5		**?húzódik**		Megoldotta!		megerőltet
16.	12	felragyog	**felragyog**	*belép	?befektet	megerőltet	megerőltet
17.	9	felderül	*megmarad	*elindít	fejlődik	megerőltet	megerőltet
18.	14	sugárzik	**nyílik**	*illik	**kibővül**	megerőltet	
19.	5	derül			Megoldotta!	*érez	
20.	14	*végződik	***végződik**	kiteljesedik	kiteljesedik	megerőltet	megerőltet

A megoldások egyharmadának áttekintése után határozottan ki kell jelentenünk, hogy az egynyelvű jelentésfeltárás anyanyelvi segítség nélkül számtalan esetben vezet kisebb-nagyobb fokú félreértéshez; ezért a jelentésfeltárás során az anyanyelv mellőzése homogén anyanyelvű tanulói csoportokban megengedhetetlen.

3. táblázat

		7. Kitágul		*8. Húzódik/Terjed (-Ig)*		*9. Fejlődik/Bővül*	
1.	6	meglágyul	kitágul	?van	nyúlik		terjeszkedik/ növekedik
2.	10	megolvad	*hajlítható	*szebb	*hosszabb	növekszik	**?jobbra fordul**
3.	?	melegszik	**← + ?megnyúlik**		?tágul	fejlődik	fejlődik
4.	8	melegszik	***felforrósodik**	?van	**tart**	fejlődik	**terjeszkedik**
5.	6	megolvad	tágul	nyúlik/elterül	terjed	növekszik	növekszik
6.	11	izzik	***felmelegszik**	?van/?létezik	**elhelyezkedik**		
7.	12		Kitágul	tart	**terjed**	növekszik	**kibővül**
8.	7	megolvad	?megnő	tart/kiterjed	**kiterjed/tart**	fejlődik/bővül	**fejlődik**
9.	7	megolvad	***felolvad**	tart/kiterjed	**kiterjed**	fejlődik	**fejlődik**
10.	7	megolvad	kitágul	elterül	elterül	nő/javul	terjeszkedik/ kiszélesedik
11.	6	felmelegszik	*felhevül			megnövekszik	fellendül
12.	5	megolvad	**?nyúlik**	fekszik	**-ig ér/terjed**	?teljesít	**?kiteljesedik**
13.	12	felolvad	**tágul**	elterül/ elhelyezkedik	**elterül**	megnövekszik	megnövekszik/ kiterjed
14.	5		?eldeformálódik/ ?megváltozik/?átalakul		*elúszik		*tart
15.	5	izzik	*izzik	?van	nyúlik/tart	növekszik	**növekszik**
16.	12	olvad	*reped	*széles	terül	?jövedelmez	?sikerül
17.	9	felmelegszik	*megkeményedik	fekszik	elnyúlik	?profitál	*eltelik
18.	14	folyékonnyá válik	**kitágul**	?van	**elterül**	javul/fellendül	növekszik
19.	5		***izzik**	?van	tart	nő	nő
20.	14	gőzölög	?kienged	?van	**elnyúlik/?elér**	?profitál/ ?jövedelmez	**megnövekszik**

A 7. találós kérdés: 'Mi történik a fémekkel hő hatására?' Ezzel kapcsolatban kevés hallgatónak lehet személyes élménye, ezért vagy a józan eszére támaszkodott [*(fel)melegszik*], vagy esetleg tévében látott képek jelentek meg előtte (*izzik*, *gőzölög, fo-*

lyékonnyá válik), vagy tanulmányaiból emlékezett valamire [*meglágyul*, *(meg-/fel)olvad*]. A fémek egyik lényeges tulajdonsága (kitágul) viszont egyiküknek sem jutott az eszébe az 1. feladatsor megoldásakor. Ettől függetlenül a bal oldali megoldások mindegyike elfogadható további nyelvi információk nélkül. Konkrét, de motiválatlan lexikai egység esetén azonban ez a zűrzavar állandósul, ha a tanuló nem kap további angol nyelvi információkat vagy explicit anyanyelvi segítséget. A motivált ige a jobb oldalon ugyan néhány esetben a kívánt eredményhez [*(ki)tágul*] vezetett, de továbbra is sok maradt a bizonytalanságból.

A 8. feladat: *A kertem a folyóig ...* . Úgy tűnik, hogy itt nem lehet gond a megértéssel, hiszen csak egy statikus ige hiányzik a mondatból; inkább csak a megfelelő magyar ige megtalálása jelenthet nehézséget. Ki tudja, mi járt viszont azoknak a hallgatóknak a fejében, mi nem volt ismerős a számukra az ismerősnek vélt részében a mondatnak, amikor a *szebb, széles, hosszabb, elúszik* megoldásokra jutottak.

A 9. feladat: 'Mi történhetett nagymértékben a külkereskedelemmel néhány eltelt év alatt?' Történhetett vele jó is és rossz is. Itt azonban – a *tart*, *eltelik* értelmezhetetlen bakiktól eltekintve – mindenki a külkereskedelemmel kapcsolatos elvárásait juttatta kifejezésre. Elvégre is közgazdász és menedzser szakos hallgatókról van szó! Ez viszont azt is jelenti, hogy elvárásaink egy része erősen szubjektív.

4. táblázat

		10. Széttár		*11. Feloldódik*		*12. Széttár/(Ki)Tart*	
1.	6	csapkod	kitár		?ellazul	mozgat	kinyújt
2.	10	mozgat	***mozgat**	ittas (lesz)	***ittassá válik**	mozgat	*mozgat
3.	?	csapkod	***csapkod**	énekel	?ellazul	mozgat	nyújt
4.	8	csapkod	Megoldotta!		Megoldotta!	felemel	**kinyújt**
5.	6	kitár/széttár	széttár	berúg	**megnyílik**	kinyújt	**kitár**
6.	11			berúg	Megoldotta!	tart	**feltart**
7.	12	csapkod	kitár	megszédül	***megszédül**	*rak	kitár
8.	7	csapkod	kiterjeszt	berúg	elengedi magát	?megerősít	***megerősít**
9.	7	használ	***használ**	berúg	***berúg**	?erősít	*erősít
10.	7	kitár	kitár	berúg	Megoldotta!	felemel/kinyújt	kinyújt
11.	6		***felemelkedik**	*meglepődik	**felderül**		**?felemel**
12.	5	csapkod	**szétterjeszt**	bemelegszik	**?bemelegszik**	széttesz	**kinyújt**
13.	12	széttár	**kitár**	mosolyog/vidámkodik	megnyílik	kinyújt	**kitár/kinyújt**
14.	5		kinyújt/ szétterjeszt	iszik (még többet?)	*fogyaszt	tart	*végez
15.	5	?megsért	**kinyújt**			felemel	kinyújt
16.	12	kitár	kitár	becsíp	*elbágyad	?kifáraszt	*megerőltet
17.	9	mozgat	kitár	feloldódik	***marad**	megnyújt	kitart
18.	14	csapkod	kitár	nevet/becsíp	feloldódik	tart	kinyújt
19.	5	száll	kinyújt	berúg	*berúg	?megdolgoztat	nyújt
20.	14	csapkod	**kinyújt**	becsíp	**?kibontakozik**	tart	**kinyújt**

A 10–12. találós kérdés: 'Mit csinál a madár a szárnyával repülés közben?' 'Mi történik a vendégekkel, miután megisznak egy-két pohár bort?' 'Mit tesz a tornász annak érdekében, hogy karjai vízszintes helyzetbe kerüljenek?'

A válaszok mind a három esetben jól mutatják, mennyire más és más szempont szerint jöhetnek mozgásba tapasztalataink, ismereteink egy-egy adott nyelvi stimulusra. Ezeknek a különbségeknek a nagy része azonban nem derül ki, ha például az érettségi feladatokhoz hasonló eszközökkel mérjük a hallott vagy az írott szöveg értését. Nem derül fény arra, hogy csak sejtésekről van szó, amelyek mögött pontatlanság, tudatlanság húzódik meg. *(5. táblázat)*

A 13. találós kérdés nem lehetett nehéz, hiszen több egyértelmű információ is (három határozó: *fully, by the long ride, up the mountain)* valószínűsítette azt az állapotot, amelybe a ló kerülhetett.

A 14. kérdésre ('Mit csinálnak / Mi csinálhattak / Mi történik / Mi történhetett a virágszirmokkal napfényben?') adott válaszok (kinyílik, *sütkérezik, csillog, nő, lekókad)*

5. táblázat

		13. Kimerül		*14. Ki-/Szétnyílik*		*15. Visz/Vezet/Tart Stb.*	
1.	6	fárad	?ki lett hajtva	kinyílik	**kinyílik**	vezet	kinyúlik
2.	10	kifárad	**elfárad**	kinyílik	kinyílik	tart	?nyújtózik
3.	?	kimerül	**kifárad**	kinyílik	kinyílik	kanyarog	elnyúlik
4.	8	kimerül	**kimerül**	kinyílik	**kinyílik**	tart	**tart**
5.	6	kimerül	**kimerül**	kinyílik	**kinyílik**	nyúlik/tart	nyúlik
6.	11	kifárad	kifullad	sütkérezik	*ragyog	tart	
7.	12	kifárad	***teljesen meg volt pakolva**	csillog	kinyílik	?nő	**?hosszabbodik**
8.	7	elfárad	ki volt készülve	kinyílik	kinyílik	tart	**tart**
9.	7	elfárad	elfárad	kinyílik	kinyílik	tart	**tart**
10.	7	elfárad	kimerül	kinyílik	**kinyílik**	tart/húzódik	elterül
11.	6	?kifáraszt	?kifáraszt	csillog			
12.	5	kifullad	kifárad	csillog	ki-/szétnyílik	tart	elnyúlik
13.	12	kikészül/elfárad	kimerül	kinyílik/kitárul	kitárul/kinyílik	kanyarog	**elnyúlik**
14.	5	elfárad	elfárad/kifullad	kinyílik	***elszárad**	tart	fut/tart/nyúlik
15.	5		kifáraszt	nő	**?megnő**	megy	megy
16.	12	*lelkes/fáradt	kihasznált	lekókad	?kivirágzik	tart	folytatódik
17.	9	kifárad	*kitartó volt	szétnyílik	széttár	tart	tart
18.	14	kifárad	kifullad	kinyílik	kinyílik	tart	tlnyúlik
19.	5	elfárad	kifárad	kinyílik	kinyílik	tart	**tart**
20.	14	fárad	fáradt volt / kimerül	ragyog	?kibontakozik	van	**elnyúlik**

ugyancsak többféle megfigyelésből származhatnak. Ezek a különbségek is elsikkadhatnak bizonyos fajtájú mérések alkalmával, pedig itt nem szinonimákról van szó, hanem lényeges jelentésbeli különbségekről.

A 15. kérdés is inkább csak magyar anyanyelvi probléma: Melyik magyar ige illik ebbe a hiányos mondatba: *Az út mérföldeken át …*? Az első feladat alapján a *kanyarog* is lehetséges választás.

6. táblázat

		16. Részesít		*17. Ír (Belőle)*		*18. Kifejt (Bővebben)*	
1.	6		**kíván**	?leír	**?kifejt**		Megoldotta!
2.	10	részesít	fogad	?leír	?kifejt	*gondolkodik	*elgondolkodik
3.	?	fogad	**fogad**	?megír	átformál	*ad	
4.	8	üdvözöl	**üdvözöl**	?megír	**?megír**		
5.	6	részesít	**nyújt**	?szerkeszt	**kibővít**	*segít	***megpróbál**
6.	11	fogad	**fogad**	?ír	*megfogalmaz	*megy	Megoldotta!
7.	12		fogad	átír	kibővít		***megerősít**
8.	7	fogad	*vár	?megír	**?beleír/megír**	*megvalósít	kifejt
9.	7	üdvözöl	***vár**	?beleír	**?beleír**	*megvalósít	*megvalósít
10.	7	köszönt	**nyújt**	?ír/*összefoglal	**foglal**		
11.	6	fogad	**üdvözöl/fogad**	?megír	?megír		megmagyaráz
12.	5	fogad	**fogad**	?megír	?megír	*segítséget kér	*belemélyül
13.	12	üdvözöl	köszönt	átír	**kibővít**	elmagyaráz	**kifejt**
14.	5	vár/fogad	***vár/fogad**	?ír	**meghosszabbít**	*részt vesz	
15.	5	részesít	részesít	?megír	?leír/*kifejez		*spórol
16.	12	?részesül	?élvez	?megír	***besűrít**	*gondolkozik	***gondolkozik**
17.	9	köszönt	**üdvözöl**	?leír	?leír	*átgondol	*kitart mellette
18.	14	üdvözöl	***tart/ad**	?leír	kibővít	megindokol	Megoldotta!
19.	5	üdvözöl	Fogad	?leír	?leír		Megoldotta!
20.	14	fogad	*vár	?ír	kibővít	*marad	**kifejt**

Érdekes, hogy a 16. feladat megoldása jobbra sikerült az első feladat alapján. Ott a megoldások között elsősorban szinonimák szerepelnek.

A 17. feladathoz hallgatói tapasztalatok nemigen fűződhetnek, de ismeretek igen. Pontosan tudni kell, hogy az angol *novel* nem *novella,* hanem *regény,* amely epizódjaival valószínűleg hosszabb, mint egy *történet* (story). [Gondolom, nem *short story* (= *novella),*

bár abból is születhet regény.] Az irányt jelző *into* is árulkodó lehet, bár a magyarban érdemes nézőpontot cserélni: *Miért nem írsz regényt a történetedből.*

Összességében a bal oldal különösen gyengén sikerült. Lehet azonban, hogy ebben az esetben (is) jobb lett volna az egész mondat fordítását kérni.

Az utolsó, a 18. feladat volt a legnehezebb, hiszen a segítségnek szánt mondatból nem lehetett könnyen megközelíteni az ismeretlen lexikai egység jelentését. Aki eltalálta a helyes megoldást, az már sejthette vagy ténylegesen ismerte az *expand (up)on* jelentését, amelyet a csel (extend) sem zavart meg.

Ezek után nem marad más hátra, mint a leglényegesebb konklúzió megismétlése: bizonyos fokú tudatosítás és az anyanyelv ésszerű bekapcsolása nélkül, nagyobb idő- és energia-ráfordítással csak sejtésekre, pontatlan, összekevert szerkezetekre, homályos és félreérthető jelentésekre, nem megfelelő használatra épülő idegennyelv-tudás (vagy inkább csak idegennyelv-sejtés) érhető el.

Irodalom

Bańczerowki J. (2004): A nyelv, a nyelvtudás és a világ nyelvi képe. *Modern Nyelvoktatás*, 9. Corvina, Budapest. 4–15.

Brown, G. – G. Yule (1983): *Teaching the Spoken Language. An approach based on the analysis of conversational English.* Cambridge Universty Press, Cambridge.

Grice, P. (1975): *Logic and conversation.* In: P. Cole – J. J. Morgan (eds.): *Syntax and semantics* 3. Academic Press, New York.

Hornby, A. S. (1989): *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English.* Fourth Edition. Oxford University Press.

Krashen, S. D. (1981): *Second language acquisition and second language learning.* Pergamon Press, Oxford.

Krashen, S. D. (1985): *The Input Hypothesis: Issues and Implications.* Longman, London and New York.

Langacker R. W. (1987): *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. I. Theoretical Prerequisites.* Stanford University Press, Stanford, California, .

Ross, J. F. (1981): *Portraying Analogy.* Cambridge University Press, Cambridge.

Steinberg, D. D. – L. Jakobovits (1971, eds.): *Semantics.* Cambridge University Press, Cambridge.

Weinreich, U. (1971): *Explorations in semantic theory.* In: Steinberg, D. D. – L. Jakobovits (eds.) 302–328.

Winograd, T. (1972): *Understanding Natural Language.* Academic Press. New York and London.